

Ομιλία Δημάρχου Λεμεσού Γιάννη Αρμεύτη
«Ο Μοντερνισμός ως η νέα κληρονομιά»
31.1.2026 – PSI Foundation – 6.00 μ.μ.

Αγαπητές φίλες, αγαπητοί φίλοι,

Θα ήθελα να σας ευχαριστήσω θερμά για την πρόσκληση του PSI Foundation να μιλήσω για την αξία του Μοντερνισμού στη Λεμεσό, σε αυτό το εμβληματικό κτήριο της βιομηχανικής μας κληρονομιάς. Ένα πραγματικό ορόσημο της πόλης μας, δημιούργημα των αείμνηστων και σπουδαίων Λεμεσιανών μηχανικών: του αρχιτέκτονα Φοίβου Πολυδωρίδη και του πολιτικού μηχανικού Ανδρέα Παπαδόπουλου. Με την ευκαιρία, θα ήθελα να συγχαρώ ξανά το PSI Foundation για τη διοργάνωση της έκθεσης ΤΕΚΤΩΝ, και προσωπικά τους Danila και Dimitry για τη συμβολή τους στην καλλιτεχνική και ερευνητική ανάδειξη της αρχιτεκτονικής ταυτότητας της πόλης.

Η αρχιτεκτονική ως κοινωνικός καθρέφτης

Περισσότερο από το αποτύπωμα των υλικών και των όγκων, τα κτήρια κάθε εποχής σηματοδοτούν τις αντιλήψεις, τις ανάγκες και τις ελπίδες της κοινωνίας που τα δημιούργησε. Η μελέτη τους δεν είναι μόνο αρχιτεκτονική. Είναι πολιτισμική και κοινωνιολογική πράξη. Και αυτό αποκτά ακόμη μεγαλύτερη σημασία για μια πόλη όπως η Λεμεσός, που αλλάζει ραγδαία και χρειάζεται όσο ποτέ μια ξεκάθαρη συνείδηση της ταυτότητάς της. Είμαστε, λοιπόν, εδώ για να μιλήσουμε για κάτι που μας αφορά όλους — ως πολίτες, ως δημιουργοί, ως χρήστες του αστικού χώρου: τον μοντερνισμό.

Τι είναι ο μοντερνισμός – και γιατί αφορά την πόλη της Λεμεσού;

Το ερώτημα που θέτουμε σήμερα «Τι είναι ο μοντερνισμός – και γιατί αφορά την πόλη;» είναι πολυσήμαντο, πολυεδρικό και κυρίως, πολύ χρήσιμο αν συζητηθεί στο σύνολό του, διότι αν απαντηθεί, με όσο πιο σφαιρικό τρόπο γίνεται, η πόλη μας θα κερδίσει μια ακόμα μάχη με το μέλλον της.

Η απάντηση είναι απλή: Διότι η Λεμεσός είναι ένα «ανοικτό μουσείο του Κινήματος του Μοντερνισμού, σε ό,τι αφορά την αρχιτεκτονική κτηρίων και μια πόλη στην οποία ο Μοντερνισμός απλώθηκε σε πολλές πτυχές της καθημερινής ζωής των Λεμεσιανών και κυρίως στη διακίνηση σύγχρονων ιδεών καθώς και στις Τέχνες, Αυτό το Κίνημα βρήκε πρόσφορο έδαφος στην πόλη μας η οποία ήταν ως μια πόλη-λιμάνι, μια πόλη βιομηχανική και κέντρο εμπορίου, μια πόλη με σημαντικά σχολεία, μουσεία, νοσοκομεία, εκκλησίες, κινηματογράφους ακόμη και επί παραδείγματι, με τα τέσσερα περίπτερα που βρίσκονταν στην Πλατεία Ηρώων, έδινε ένα ενιαίο χρώμα στην πόλη, δημιουργώντας ένα λεμεσιανό ύφος, όπως συμβαίνει σε πολλές πόλεις του κόσμου (βλ. Παρίσι, Αθήνα κ.λπ). Η Λεμεσός, μια πολυπολιτισμική και κοσμοπολίτικη πόλη ήταν «σαν έτοιμη από καιρό» ώστε να δεχόταν πάντοτε κάθε καινοτόμο και σύγχρονο κίνημα. Δώσαμε ήδη διάφορα παραδείγματα και θα δώσουμε στη συνέχεια και κάποια άλλα, απτά παραδείγματα.

Ο μοντερνισμός στη Λεμεσό δεν υπήρξε απλώς μια αρχιτεκτονική επιλογή ή μια απάντηση σε τεχνικές ανάγκες. Ήταν πρωτίστως μια συνειδητή κοινωνική πολιτική. Οι δημόσιες υπηρεσίες – νοσοκομεία, σχολεία, αστυνομία – και βεβαίως ο ίδιος ο Δήμος Λεμεσού υπό την καθοριστική ηγεσία του Πλουτή Σέρβα και του Κώστα Παρτασίδη, στήριξαν ενεργά το όραμα μιας λειτουργικής, ανθρώπινης και δίκαιης πόλης. Ήταν μια εποχή που πίστευε βαθιά πως ο χώρος διαμορφώνει τις ζωές μας και πως η αρχιτεκτονική μπορεί να υπηρετεί τις ανάγκες όλων – και όχι μόνο των λίγων. Η πολυτέλεια του Μοντερνισμού δεν ήταν επιφανειακή. Διέθετε λειτουργικότητα, προσβασιμότητα και ήταν πάντα ένα κίνημα που χρειαζόταν τη συμμετοχή πολλών για να δημιουργήσει έργα πνοής

Ο μοντερνισμός είναι η αρχιτεκτονική του κοινού καλού. Και η Λεμεσός – ίσως περισσότερο από κάθε άλλη κυπριακή πόλη – κληρονόμησε ένα σημαντικό κομμάτι αυτής της ιστορίας. Δυστυχώς, όμως, δεν το αναγνώρισε πάντα. Ούτε το προστάτεψε όσο θα έπρεπε.

Η ιδεολογική βάση του μοντερνισμού

Ο μοντερνισμός γεννήθηκε μέσα από την ανάγκη επανεφεύρεσης του κόσμου μετά τις καταστροφές του 20ού αιώνα. Ήταν απάντηση στον πόλεμο, στην ανισότητα, στη φτώχεια. Ήταν μια πρόταση για έναν πιο ορθολογικό, πιο δίκαιο, πιο καθολικό τρόπο ζωής.

Εκφράστηκε με καθαρές γραμμές, ειλικρινή υλικά, και χώρους που δεν έκρυβαν τη λειτουργία τους – αλλά την ανέδειξαν. Χωρίς επιτήδευση, αλλά με συνέπεια. Χωρίς φλυαρία, αλλά με σαφήνεια.

Ο μοντερνισμός στη Λεμεσό – Πλαίσιο, μνήμη και κληρονομιά

Η Λεμεσός του 1930, του '40, του '50 και του '60 μπορεί να ήταν μια μικρή πόλη, όχι ακόμη η πόλη του τουρισμού, των υπηρεσιών και της πολυπολιτισμικότητας. Ήταν μια πόλη που μεγάλωνε αργά, με ταραγμένη πολιτικοϊδεολογική ιστορία αλλά και μεγάλη προσδοκία για το μέλλον. Όμως, η Λεμεσός ήταν οι άνθρωποί της που, έχοντας ανοικτές κεραίες στραμμένες ανά τον κόσμο, έβλεπαν πολύ μακριά. Γιατί να γίνει το 1929 ένα έργο όπως ο Υδατόπυργος, που αντιμετώπισε την χλεύη όταν έγινε η πρόταση; Διότι η Χαβούζα δεν μπορούσε πια να εξυπηρετήσει την ύδρευση της πόλης που άρχισε να έχει δίπατα και τρίπατα κτήρια. Κι όμως, υπήρξε ένα τεχνολογικό θαύμα που έγινε με την τελευταία λέξη της βιομηχανικής τεχνολογίας. Η πόλη είχε από νωρίς θεσμούς, ανοικτό πνεύμα, πρωτοπόρους ανθρώπους:

- Γιατί να σχηματιστεί τόσο νωρίς ο Δημόσιος Κήπος ως ένας «Βοτανικός Κήπος» κατά το πρότυπο που ο Χριστόδουλος Σώζος είδε κατά την παραμονή του στο Λονδίνο, όταν η Λεμεσός ήταν τότε ένας μεγάλος κήπος; Διότι έβλεπε μπροστά. Σήμερα λειτουργεί ως ο μεγαλύτερος χώρος πρασίνου στη πόλη.

- Η Λεμεσός ήταν η πόλη που ιδρύθηκε ο πρώτος Γυμναστικός Συλλογος «Τα Ολύμπια» πολύ πριν γίνουν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας του 1896. Το 1936 έστειλε την πρώτη γυναίκα αθλήτρια στους Αγώνες του Βερολίνου. Όμως, προηγήθηκε η εγγραφή αθλητριών στον ΓΣΟ από το 1929 για να γίνει δυνατή η συμμετοχή της Δομνίτσας Λανίτου ως η πρώτη κυπρία γυναίκα αθλήτρια του σε ολυμπιακούς αγώνες. Να μιλήσουμε για την Πρώτη Μανδολινάτα

Δεσποινίδων του 1909 στην πόλη μας, που έγινε σχεδόν παράλληλα με την ίδρυση της Φιλαρμονικής του Δήμου Λεμεσού το 1908. Κι ακόμα για την χειραφέτηση της Γυναίκας στην πόλη μας που έφερε επαγγελματίες όπως την πρώτη Δικηγόρου, την πρώτη ιατρό, την πρώτη ζωγράφο και πολλά άλλα που αφορούσαν την γυναικεία χειραφέτηση. Όμως, τον αγώνα για τη Γυναίκα τον ξεκίνησε η Πολυξένη Λοϊζιάς το 1897 ιδρύοντας τον πρώτο Γυναικείο Σύλλογο στην Κύπρο και στη συνέχεια το «Παλλάδιον» όπου ήταν το σχολείο που εισήγαγε την Γυμναστική για κορίτσια.

- Ήταν η πόλη που αναπτύχθηκαν οι τέχνες και η μουσική όπως μπάντες τζαζ, της φιλαρμονικής και των κανταδόρων.

Ήταν η πόλη στην οποία από πολύ νωρίς, ενώ υπήρξε μια αστική περιοχή, με τον Χρήστο Αποστολίδη, διευθυντή τη Τρίτης Αστικής κατέγραψε 21 «Άσματα και Χορούς της Κύπρου» σε ευρωπαϊκή μουσική από το 1908 για να κάνοντας αναπαράσταση του «Κυπριακού Γάμου» όταν οι γάμοι ήταν ακόμα παραδοσιακοί.

- Ήταν η πόλη που εισήγαγε τον Προσκοπισμό και μάλιστα στην Αγία Φύλα, το 1914 που έδωσε την ευκαιρία για μια άλλη εκπαίδευση των νέων.

- Ήταν η Λεμεσός των κοινωνικών αγώνων, διακίνησης ιδεών και δημιουργίας των πρώτων λαϊκών κινημάτων.

- Ήταν πόλη ανεκτικότητας και συμβίωσης· πόλη που φιλοξένησε πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία το 1922-1924, από τη Χίο την περίοδο του Δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου, είχε συνδέσεις με την περιοχή της Λεβαντίνης και σε επαφή με την Αλεξάνδρεια, μια πόλη με την οποία η Λεμεσός είχε πάντοτε ζωντανή σχέση κοινωνική, εργασιακή, καλλιτεχνική κ.λπ..

Αυτή η κοινωνική σύνθεση — άνθρωποι με δυνατότητα, αλλά και με αίσθημα προσφοράς και αλληλεγγύης — δημιούργησε τις προϋποθέσεις για την υποδοχή και εφαρμογή των αρχών του μοντερνισμού.

Ιστορική περιοδολόγηση του μοντερνισμού στη Λεμεσό

1930–1945 (Μεσοπόλεμος):

- Αρχιτεκτονικές τάσεις: Επιρροές από ευρωπαϊκό Bauhaus, Art Deco, μεσογειακές προσμίξεις. Παραδείγματα:

- Θέατρο Ριάλτο (1933): Συνδυασμός ArtDeco με λειτουργικότητα, σπάνιο δείγμα ευρωπαϊκής θεατρικής αρχιτεκτονικής. (Benzion Ginsburg, 1930)

- Δημοτική Πινακοθήκη: Συνδυασμός στοιχείων της δεκαετίας του '30, με λιτότητα και συμμετρία, χαρακτηριστικά της ευρωπαϊκής μεσοπολεμικής αρχιτεκτονικής. (Benjamin Gunburg, 1938)

- Δημαρχείο Λεμεσού: Διοικητική αρχιτεκτονική με στοιχεία λιτού μοντερνισμού και κλασικισμού. (BenzionGinsburg, 1943)

- Η ανάπτυξη και επέκταση του δικτύου του Ηλεκτρισμού όταν η λεμεσός άρχισε να γίνεται ιδιαίτερα βιομηχανική προσκαλώντας τον Ιταλό μηχανικό BrunoCannoni για να το σχεδιάσει (παρεμπιπτόντως η Λεμεσός ήταν η πρώτη πόλη που ηλεκτροφωτίστηκε στην Κύπρο από το 1911-1912).

1945–1960:

Αποικιακή πολιτική + πρώιμος κοινωνικός μοντερνισμός

- Το κεντρικό, πρώτο υποκατάστημα της Τράπεζας Κύπρου στην οδό Σαριπόλου (Πολύβιος Μιχαηλίδης, 1947)

- Κλινική Αυστριακού επί της Αγίου Ανδρέου (Πολύβιος Μιχαηλίδης, 1947)

- Κατοικίες Πλουτή Σέρβα: Πρότυπο κοινωνικής πολιτικής μέσω αρχιτεκτονικής. (Ρούσος & Περικλέους, 1948)

- Μνημείο των Ηρώων στην ομώνυμη πλατεία. (Χαρίλαος Δίκαιος, 1948)

- Παλαιό Νοσοκομείο: Ορθολογισμός στη δημόσια υγεία. (Κ. Λ. Χριστοφίδης και Άλεξ. Ιωσηφίδης που εργάζονταν στα Δημόσια Έργα, 1953)

- Αστυνομική Διεύθυνση Λεμεσού (1953)

- Α΄ Τεχνική Σχολή: Εκπαιδευτικός μοντερνισμός – χρήση pilotis, ευέλικτων όψεων, λειτουργικών αξόνων. (Orman andPartners (UK), 1956)

- Κεντρικός αστυνομικός σταθμός (Ξενοφώντας Ιωαννίδης που εργαζόταν στα Δημόσια Έργα, 1956) Αυστηρή κάτοψη μνημειακός μοντερνισμός

- Οικία Ευαγόρα Λανίντη στον παραλιακό δρόμο, το υπό ανακαίνιση εργοστάσιο Χατζηπαύλου (δεκαετία του '50)

- Γυμνάσια (Λανίτεια, Καθολική κ.ά.)

- Λανίτειο Ελληνικό Γυμνάσιο (Ρούσος & Περικλέους, 1953)

- Α΄ Αστική Σχολή Λεμεσού (Ρούσος & Περικλέους, 1956)

- Δ΄ Αστική Σχολή Λεμεσού στην Μισιαούλη & Καβάζογλου (Ρούσος & Περικλέους, 1950)

- Αθηναίδειο Γυμνάσιο Καθολικής (Αγνώστου, 1952)

- Βιομηχανικά κτίρια

- Οινοποιείο ΣΟΔΑΠ (Ρούσος & Περικλέους, 1947)
- Ζυθοποιείο ΚΕΟ (Ρούσος & Περικλέους, 1951)
- Εργοστάσιο Coca-Cola (Παπαδόπουλος & Πολυδωρίδης, 1959)

1960–1974:

Επιρροές από τον Ελληνικό μεταπολεμικό μοντερνισμό – Λεμεσιανοί ως επί το πλείστον αρχιτέκτονες έδωσαν μια άλλη πνοή στη Λεμεσό.

- Saint Mary's – Οικονόμου (Σταύρος Οικονόμου, 1965)
 - Αρχαιολογικό Μουσείο (Έκτορας Στυλιανίδης – Δημόσια Έργα, 1972)
 - Εκπαιδευτικά και ξενοδοχειακά κτίρια, εργοστάσια, πολυκατοικίες
 - Προσθήκη Τεχνικών Αναφορών:
 - Πολυκατοικία Πίττα (Κτήριο Ζανος στην περιοχή Δικαστηρίων) (Φώτης Κολακίδης, δεκαετία 1960)
 - Αποθήκη Χαρουπιών (Φοίβος Πολυδωρίδης, 1961)
 - Τουριστικό Περίπτερο Δημόσιου Κήπου Λεμεσού (Φοίβος Πολυδωρίδης, 1962)
 - Ξενοδοχείο Πανόραμα στην Πλατεία Ηρώων (Φοίβος Πολυδωρίδης, 1963)
 - Μαιευτική Κλινική Κλείτου Οικονόμου (Φώτης Κολακίδης, 1964)
 - Συνοικισμός Νάαφη της TSIROS ESTATE (Φώτης Κολακίδης, 1967)
 - Ξενοδοχείο Αστήρ στην Ανεξαρτησίας (Φώτης Κολακίδης, 1970)
 - Δικαστικό Μέγαρο Λεμεσού (Γιώργος Μαυρομμάτης, 1971)
 - Οικία Μαυρομμάτη στη Νάαφη (Γιώργος Μαυρομμάτης, 1973)
 - Pieris Court στη γωνία των οδών Καραϊσκάκη και Χρυσορογιάτισσας (Νίκος Λαγούτης & Άκης Χαραλάμπους, 1973)
- Υλικά & Τεχνικές του μοντερνισμού της περιόδου :

- Χρήση σπλισμένου σκυροδέματος (betonbrut).
- Pilotis, επίπεδες στέγες, ελεύθερη κάτοψη.

- Εισαγωγή μοντέρνων μηχανολογικών εγκαταστάσεων.
- Έμφαση στη φυσική διαμπερότητα και τη βιοκλιματική πρόβλεψη.

1974–2004 (Μετά τον πόλεμο)

- Συνοικισμοί προσφύγων
- Χονδρική Αγορά, Δικαστήρια, νέο λιμάνι
- Γραφεία και κατοικίες

2004–σήμερα (Είσοδος στην ΕΕ)

- Αρχιτεκτονικοί διαγωνισμοί (ΓΣΟ, Λιμάνι)
- Ψηλά κτίρια, γραφεία, μετασηματισμός κέντρου
- Από μονοκατοικίες σε πυκνές πολυκατοικίες

Ο κίνδυνος της λήθης

Κι όμως, αυτή η ιστορία συχνά μένει αόρατη. Πολλά μοντέρνα κτήρια της Λεμεσού είναι σήμερα εγκαταλελειμμένα. Άλλα έχουν ήδη κατεδαφιστεί. Δεν έγιναν μνημεία, γιατί δεν τα προστατέψαμε. Και δεν τα προστατέψαμε, γιατί δεν τα καταλάβαμε.

Κι αυτό δεν είναι απλώς αισθητικό έλλειμμα. Είναι βαθύ πολιτισμικό τραύμα.

Προστασία και επαναχρησιμοποίηση – Σύγχρονες προτάσεις

- Αμέσως μετά την ανάληψη της Δημαρχίας προχωρήσαμε σε καταγραφή και προτείναμε στο Τμήμα διατήρησης 14 κτηρίων της μοντέρνας κληρονομιάς ως διατηρητέων (ήδη έχουν κηρυχθεί τα τρία πρώτα).

Πίνακας διατηρητέων κληρονομιάς του μοντέρνου

1.

Πρώην κέντρο “Ψαρά” στο δημόσιο κήπο Λεμεσού, τεμ. αρ. 692, Φ/σχ. 54/590103, Ενορία Αγ. Τριάδας (δημόσιος κήπος)

2.

Το κτίριο Zanos Court στην οδό Γρίβα Διγενή δίπλα από το κτίριο των Καλογριών, τεμ. αρ. 395, Φ/σχ. 54/580304, Ενορία Αγ. Ζώνης

3.

Το σχολείο των Καλογριών, τεμ. αρ. 248 και 419, Φ/σχ. 54/580304, Ενορία Αγ. Ζώνης

4.

Κτίριο Τράπεζας Κύπρου στη γωνία των οδών Σαριπόλου / Αγ. Ανδρέου, τεμ. αρ. 559, Φ/σχ. 54/580504, Ενορία Αγ. Νάπας

5.

Κτίριο Συνεργατικού Ταμειευτηρίου Λεμεσού στην οδό Αρχ. Κυπριανού, τεμ. αρ. 538 και 741, Φ/σχ. 54/580504, Ενορία Αγ. Νάπας

6.

Κτίριο Τεχνικής Σχολής (μόνο η πρόσοψη) στην οδό Αρχ. Λεοντίου Α', τεμ. αρ. 2, Φ/σχ. 54/580402, Ενορία Καθολικής

7.

Πρώην ωδείο Σόλωνα Μιχαηλίδη (σχετική είναι η επιστολή ημερ. 22/4/24 με όλα τα σχετικά έγγραφα όπου εισηγείται ο Δήμος την διατήρησή του)

8.

“Ανωτέρα” στην οδό 16ης Ιουνίου 1943, στο τεμ. αρ. 692, Φ/σχ. 54/580501, στην Ενορία Καθολικής

9.

“Shiphouse” στην οδό Βασίλη Μιχαηλίδη στο τεμ. αρ. 705, Φ/σχ. 54/580202, στην Ενορία Αγ. Ζώνης

10.

Κατοικία στην οδό Βασίλη Μιχαηλίδη στο τεμ. αρ. 742 Φ/σχ. 54/580202 στην Ενορία Αγ. Ζώνης

11.

Κατοικία Πολυδωρίδη στην οδό Ευαγόρα Παλληκαρίδη στο τεμ. αρ. 60, Φ/σχ. 54/590102 στην Ενορία Νεάπολης

12.

Κατοικία Μαυρομμάτη στην οδό Γκρόπιους στο τεμ. αρ. 304, Φ/σχ. 54/490604 στην Ενορία Αγ. Πέτρου και Παύλου

13.

Αστυνομική Διεύθυνση Λεμεσού στη γωνία των οδών Αρχ. Λεοντίου Α' και 16ης Ιουνίου 1943, στο τεμ. ΕΠΙ 609 Φ/σχ. 54/580402 στην Ενορία Καθολικής

14.

Εργοστάσιο Δωρίτη στην οδό Ναυαρίνου και Διονύσιου Σολωμού, στο τεμ. αρ. 847, Φ/σχ. 54/580503 στην Ενορία Καθολικής

Η προστασία της μοντέρνας κληρονομιάς είναι μια συνειδητή πολιτική επιλογή. Είναι στάση υπέρ της μνήμης, της δημοκρατίας και της ισότητας στον αστικό χώρο.

Σήμερα, ο Δήμος Λεμεσού προχωρά σε ουσιαστικές πρωτοβουλίες:

Ο σύγχρονος μοντερνισμός ως ευρωπαϊκή αστική στρατηγική

Από την ιστορική κληρονομιά στην πράσινη και κοινωνική μετάβαση

Ο μοντερνισμός σήμερα δεν αποτελεί μόνο ένα ιστορικό αρχιτεκτονικό κεφάλαιο. Αποτελεί μια σύγχρονη αστική στρατηγική, πλήρως ευθυγραμμισμένη με τις μεγάλες ευρωπαϊκές

προκλήσεις της εποχής μας: την κλιματική κρίση, την κοινωνική συνοχή και την ποιότητα ζωής στις πόλεις.

Σε αυτό το πλαίσιο, η Λεμεσός δεν στέκεται ως θεατής. Συμμετέχει ενεργά στη ευρωπαϊκή Αποστολή των 100 Κλιματικά Ουδέτερων Πόλεων, χαράσσοντας μια σαφή πορεία προς την πράσινη μετάβαση. Για εμάς, η κλιματική ουδετερότητα δεν είναι ένας τεχνικός στόχος αποκομμένος από την καθημερινότητα. Είναι μια συνολική επαναδιατύπωση του τρόπου που σχεδιάζουμε την πόλη, τον δημόσιο χώρο, τη μετακίνηση, τη στέγαση και τις κοινωνικές υποδομές.

Και εδώ ακριβώς, οι αξίες του μοντερνισμού — ορθολογισμός, λειτουργικότητα, κοινωνική ευθύνη — επανέρχονται ως επίκαιρο εργαλείο αστικής πολιτικής.

Στην ίδια κατεύθυνση, η Λεμεσός υιοθετεί τις αρχές του New European Bauhaus όχι ως ένα ακόμη ευρωπαϊκό πρόγραμμα, αλλά ως νέα αστική συνθήκη. Το New European Bauhaus επαναφέρει στον πυρήνα του σχεδιασμού την ισορροπία ανάμεσα στη βιωσιμότητα, την αισθητική ποιότητα και την κοινωνική συμπερίληψη. Πρόκειται για μια φιλοσοφία που συνομιλεί βαθιά με την ιστορική εμπειρία του μοντερνισμού στην πόλη μας.

Όπως και στον 20ό αιώνα, έτσι και σήμερα, το ζητούμενο δεν είναι η επίδειξη μορφής, αλλά η δημιουργία χώρων που υπηρετούν τον άνθρωπο, ενσωματώνουν την τεχνολογία χωρίς να ακυρώνουν την κοινωνική ζωή και σέβονται το περιβάλλον ως αναπόσπαστο μέρος του αστικού ιστού.

Στο πλαίσιο αυτό, ο Δήμος Λεμεσού προχωρά στον σχεδιασμό και την υλοποίηση πράσινων διαδρομών, οι οποίες συνδέουν γειτονιές, πολιτιστικούς πόλους, χώρους εκπαίδευσης, εργασίας και αναψυχής. Οι διαδρομές αυτές δεν αποτελούν απλώς έργα μετακίνησης. Δημιουργούν νέο αστικό χώρο. Χώρο καθημερινής συνάντησης, περιπάτου, άθλησης και κοινωνικής ζωής.

Είναι η σύγχρονη εκδοχή της μοντερνιστικής αντίληψης του δημόσιου χώρου ως κοινού αγαθού — προσβάσιμου, δημοκρατικού και περιβαλλοντικά υπεύθυνου.

- Στρατηγικές παρεμβάσεις στον αστικό ιστό για ανάπλαση τριών κρίσιμων αστικών περιοχών με συσσώρευση μοντέρνων κτιρίων:

1.Ακταία Οδός – Παλιά Βιομηχανική Ζώνη (από το παλιό μέχρι το νέο λιμάνι)

Από τη Βιομηχανική Κληρονομιά στην Τεχνολογική και Δημιουργική Ακτή

Συνοπτική Περιγραφή:

Η Ακταία Οδός αποτελεί παραθαλάσσιο βιομηχανικό άξονα υψηλής ιστορικής και πολεοδομικής σημασίας, ο οποίος εκτείνεται από το παλαιό μέχρι το νέο λιμάνι της

Λεμεσού. Η στρατηγική ανάπτυξή της στοχεύει στην ενεργοποίηση ενός ενιαίου δημόσιου χώρου με κεντρικές θεματικές:

- Δημιουργία γραμμικού πάρκου και ποιοτικού δημόσιου χώρου.
- Ανάδειξη και επανάχρηση της βιομηχανικής και μοντέρνας κληρονομιάς
- Ανάπτυξη οικοσυστήματος καινοτομίας και δημιουργικής οικονομίας
- Εφαρμογή σύγχρονων μέσων βιώσιμης κινητικότητας και χρήση MMM με έμφαση στο τραμ

Άξονες Παρέμβασης

1. Ζώνη Καινοτομίας και Δημιουργικών Βιομηχανιών – “Tech & Creative Strip”

- Επαναχρησιμοποίηση κτιρίων για τη στέγαση:
 - εταιριών τεχνολογίας και startups(κυκλική οικονομία, logistics, smartcity solutions)
 - χώρων συνεργασίας (co-workinghubs)
 - ερευνητικών και εκπαιδευτικών δομών σε συνεργασία με το ΤΕΠΑΚ
 - κέντρων πολιτιστικής παραγωγής (maker spaces, media labs, studios)

2. Επαναχρησιμοποίηση και Ανάδειξη Βιομηχανικής Κληρονομιάς

- Αποκατάσταση πρώην εργοστασίων, αποθηκών, υποστατικών μεταποίησης(ΚΕΟ,ΣΟΔΑΠ, ΕΤΚΟ, Kolla, χαρουποαποθήκες)

- Νέες χρήσεις:

- εκθεσιακοί και πολιτιστικοί χώροι
- καλλιτεχνικά εργαστήρια
- δημιουργικά στέκια και μικροί χώροι εστίασης
- Δημιουργία διαδρομής βιομηχανικής μνήμης με ψηφιακή σήμανση (QR, AR, αφήγηση)

3. Προώθηση Τραμ & Δικτύου Βιώσιμης Κινητικότητας

- Υλοποίηση διαδρόμου τραμ ή LRT κατά μήκος της Ακταίας Οδού και όλου του παραθαλάσσιου μέτωπα 12 Km
- Σύνδεση κομβικών σημείων:
- Ιστορικό κέντρο / ΤΕΠΑΚ
- Δημόσιος Κήπος / ΓΣΟ
- Ζώνη τεχνολογίας στην Ακταία
- Νέο Λιμάνι (Cruise Terminal)
- Παράλληλη ανάπτυξη: ποδηλατοδρόμου, πεζοδρομίων, σκίασης και υποδομών μικροκινητικότητας

Φάσεις Υλοποίησης (δυνατότητα συγχρηματοδότησης από Ταμείο Ανάκαμψης, Interreg, Creative Europe)

Α΄ Φάση: Τεκμηρίωση, ψηφιακή καταγραφή, πιλοτική ενεργοποίηση επιλεγμένων κτιρίων (2025–2026)

Β΄ Φάση: Υλοποίηση υποδομών, αποκατάσταση κτιρίων, εισαγωγή νέων χρήσεων (2026–2028)

Γ' Φάση: Πλήρης λειτουργία της ζώνης, πιλοτική φάση τραμ, ολοκλήρωση δικτύου (2028–2030)

2. Περιοχή Δημόσιου Κήπου – ΓΣΟ – Δικαστήρια – Παραλία

Ένας περιπατητικός άξονας πολιτισμού.

Ενιαία Ζώνη Πολιτισμού και Φύσης – Δημόσιος Κήπος, Αρχαιολογικό Μουσείο και Αστικός Περίπατος Μοντερνισμού

Η ευρύτερη περιοχή του Δημόσιου Κήπου, του ΓΣΟ, του Εναέριου, του Αρχαιολογικού Μουσείου, του Παττίχειου Ιστορικού Αρχείου και της Δημοτικής Πινακοθήκης συγκροτεί ένα ιδιαίτερα πυκνό και ζωντανό πολιτιστικό τοπίο στο κέντρο της Λεμεσού. Ταυτόχρονα, περιβάλλεται από εμβληματικά παραδείγματα κυπριακού μοντερνισμού, τα οποία προσδίδουν ιστορικό βάθος και αρχιτεκτονική συνέπεια στον δημόσιο χώρο.

Η στρατηγική πρόταση περιλαμβάνει την ενοποίηση των δημόσιων και πολιτιστικών χώρων της περιοχής σε μια συνεκτική αστική διαδρομή, που συνδέει την πολιτιστική μνήμη, το φυσικό περιβάλλον, την αρχιτεκτονική κληρονομιά και τη σύγχρονη δημιουργία, διαμορφώνοντας ένα νέο μοντέλο αστικού περιπάτου και εμπειρίας για την πόλη.

Κεντρικό στοιχείο της πρότασης είναι η μετατροπή του Δημόσιου Κήπου σε θεματικό Βοτανικό Πάρκο και η επέκτασή του δυτικά προς τον ΓΣΟ και τον χώρο του τεμαχίου Φοιτίδου, με στόχο:

- την οικολογική και λειτουργική αναβάθμιση του χώρου,
- την ενίσχυση της παιδευτικής και πολιτιστικής του διάστασης,
- και τη χωρική και θεματική σύνδεση με το Αρχαιολογικό Μουσείο, ενισχύοντας τον συμβολισμό και τη λειτουργία των δύο θεσμών ως ενιαίου περιβαλλοντικού και πολιτιστικού συνόλου.

Προτεινόμενες Ενέργειες

- Θεματική αναδιάταξη του Δημόσιου Κήπου, με φυτολογικές ενότητες (κυπριακή βιοποικιλότητα, ιστορικά είδη, αρωματικά και θεραπευτικά φυτά) και ψηφιακή σήμανση (QR, AR).
- Διαμόρφωση διαμπερούς αρχιτεκτονικής σύνδεσης με το Αρχαιολογικό Μουσείο, με ενιαίο αστικό εξοπλισμό και ενοποιημένο σχεδιασμό ορίων και όψεων.
- Ανάδειξη και σήμανση των γειτονικών κτιρίων μοντερνισμού, στο πλαίσιο δημιουργίας «Αστικής Διαδρομής Μοντερνισμού» – ένας ανοιχτός περίπατος αρχιτεκτονικής κληρονομιάς.
- Διαχείριση του συνόλου ως Πολιτιστικό Πάρκο, με συμμετοχή των εμπλεκόμενων θεσμών (Δήμος Λεμεσού, Υφυπουργείο Πολιτισμού, ΤΕΠΑΚ, ΚΟΑ, συλλογικότητες πολιτών).

Αρχιτεκτονικό και Πολιτιστικό Απόθεμα της Περιοχής

Στην περιοχή έχουν ήδη χαρακτηριστεί διατηρητέα:

- το περίπτερο του Δημόσιου Κήπου,
- η υπό ίδρυση Δημοτική Πινακοθήκη και Κέντρο Σύγχρονης Τέχνης,

- Αρχαιολογικό Μουσείο,
- η ιστορική Σχολή Καλογραιών St Mary's.

Συμπληρωματικά, περιλαμβάνονται:

- το Δικαστικό Μέγαρο, η πολυκατοικία Πίττα, τα διατηρητέα του Παττίχειου Ιστορικού Αρχείου, η κατοικία Παπαδόπουλου, το Αθλητικό Μουσείο ΓΣΟ και ο μεγάλος δημόσιος χώρος του Εναέριου.
- Σε πολύ μικρή απόσταση βρίσκονται το Πολιτιστικό Κέντρο Πάνος Σολομωνίδης και η Δημοτική Πανεπιστημιακή Βιβλιοθήκη, προσδίδοντας ακαδημαϊκή και πολιτισμική υποστήριξη στο εγχείρημα.

Οραματικό Πλαίσιο

Η περιοχή μετασχηματίζεται σε έναν ενιαίο χώρο αστικής εμπειρίας πολιτισμού, φύσης και μνήμης, όπου:

- το περιβάλλον,
- η αρχιτεκτονική ιστορία,
- οι σύγχρονες καλλιτεχνικές και εκπαιδευτικές χρήσεις,
- και η κοινωνική ζωή της πόλης

συμπλέκονται λειτουργικά και συμβολικά, διαμορφώνοντας ένα νέο πρότυπο δημόσιου χώρου για τη Λεμεσό του 21ου αιώνα. Έναν χώρο ανοιχτό, δημοκρατικό και ζωντανό, στον οποίο η ταυτότητα της πόλης αποτυπώνεται με συνέπεια και διορατικότητα.

3. Περιοχή Παλαιού Νοσοκομείου – Αστυνομίας – Υδατόπυργου –

Α' Τεχνικής Σχολής

Ένας νέος κόμβος καινοτομίας

- Δημιουργία ενός αστικού campus με μικτές χρήσεις: έρευνα, πολιτισμό, εκπαίδευση, με σύγχρονες υποδομές βιώσιμης μετακίνησης (green mobility).
- Ολοκληρωμένη Ανάπτυξη του Τεμαχίου Παλαιού Νοσοκομείου – Κεντρικού Αστυνομικού Σταθμού – Ταχυδρομείου Λεμεσού

Η παρούσα πρόταση αφορά την αξιοποίηση ενός ενοποιημένου τεμαχίου κρατικής γης 43.000 τ.μ. στο κέντρο της Λεμεσού, που φιλοξενεί σήμερα το Παλαιό Νοσοκομείο, τον Κεντρικό Αστυνομικό Σταθμό και άλλες υπηρεσίες. Το τεμάχιο, σε κομβική τοποθεσία και με δυνατότητα ανάπτυξης 65.000–100.000 τ.μ., προσφέρει μια μοναδική πολεοδομική ευκαιρία για δημιουργία ενός νέου, λειτουργικού αστικού πυρήνα δημόσιου χαρακτήρα.

Προτεινόμενοι Άξονες Ανάπτυξης

1. Δημιουργία ενιαίου δημόσιου χώρου και πλατείας, που θα συνδέει τα εμβληματικά τοπόσημα.

- Κεντρικός Αστυνομικός Σταθμός (μοντερνισμός, Ξενοφών Ιωαννίδης)
- Α' Τεχνική Σχολή (Orman & Partners)
- Υδατόπυργος – τεχνολογικό μνημείο της πόλης

- ΤΕΠΑΚ, ιστορικό κέντρο, δημόσιες υπηρεσίες

2. Υπόγεια στάθμευση και κόμβος αστικής μεταφοράς, με Park & Ride, mini-bus και βιώσιμη συνδεσιμότητα.

3. Μεταστέγαση δημόσιων φορέων: Υπουργεία, ΤΕΠΑΚ, κλινικές Υγείας, Αστυνομία, σε σύγχρονες εγκαταστάσεις.

4. Αποκατάσταση του Αστυνομικού Σταθμού ως Συνεδριακό Κέντρο, με ενσωμάτωση στην πολιτιστική διαδρομή της πόλης.

Αναπτυξιακή Αναγκαιότητα

Το έργο αντιμετωπίζει χρόνιες αστικές ανεπάρκειες & προκλήσεις: έλλειψη δημόσιων χώρων, κυκλοφοριακή πίεση, κατακερματισμός υπηρεσιών, αστική υποβάθμιση.

Μοντέλο Υλοποίησης

Προτείνεται η υλοποίηση μέσω BOT ή PPP με σεβασμό στη δημόσια περιουσία, διαφάνεια, και συμμετοχή του κράτους στον σχεδιασμό.

Συμπέρασμα

Η ανάπτυξη του τεμαχίου αποτελεί εθνικής σημασίας πολεοδομική και κοινωνική επένδυση. Ο Δήμος Λεμεσού ζητά την άμεση ενεργοποίηση της πολιτείας για τη χάραξη σχεδίου υλοποίησης και δηλώνει έτοιμος να συνεισφέρει τεχνικά και θεσμικά σε κάθε επόμενο βήμα.

Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται, τέλος, στην κοινωνική και προσιτή στέγαση, η οποία επανέρχεται στον πυρήνα της αστικής πολιτικής της Λεμεσού. Όχι ως λύση ανάγκης, αλλά ως συνειδητή επιλογή ποιότητας και κοινωνικής δικαιοσύνης. Στις αρχές του **New European Bauhaus**, η κοινωνική κατοικία οφείλει να είναι ενεργειακά αποδοτική, αρχιτεκτονικά αξιοπρεπής, λειτουργικά ενταγμένα στον αστικό ιστό και πραγματικά προσβάσιμη σε όλους.

Ακριβώς όπως ο μοντερνισμός του 20ού αιώνα πίστεψε ότι η καλή αρχιτεκτονική δεν είναι προνόμιο των λίγων, έτσι και σήμερα η Λεμεσός επαναφέρει αυτή την αξία στο επίκεντρο: τη δικαιοσύνη στον χώρο και το δικαίωμα όλων σε μια ποιοτική αστική ζωή.

Σύνολο Οράματος – Η Λεμεσός του 2035

Οι τρεις παρεμβάσεις μαζί με τις πράσινες διαδρομές συγκροτούν ένα ενιαίο στρατηγικό αφήγημα που:

- Συνδέει την πολιτιστική κληρονομιά με τη σύγχρονη πολεοδομία.
- Επανεφευρίσκει τη σχέση δημόσιου χώρου και αστικής ταυτότητας.

- Ενισχύει τη βιώσιμη κινητικότητα και τη μικροκλίμακα.
- Προωθεί νέες χρήσεις τεχνολογίας και πολιτισμού ως φορείς κοινωνικής συνοχής.

Η Λεμεσός του 2035 δεν είναι μια απλή διοικητική προβολή στο μέλλον – είναι μια δημοκρατική, πράσινη και καινοτόμα πόλη, που σέβεται την ιστορία της και σχεδιάζει με στρατηγική διορατικότητα το μέλλον της.

Θεσμικά Εργαλεία – Η ενότητα «Νέος Μοντερνισμός»

Για να στηρίξουμε αυτή τη νέα πολιτική, σχεδιάζουμε:

- Δημιουργία Καταλόγου Μοντέρνων Κτηρίων Λεμεσού.
- Καθιέρωση νέου τύπου διατηρητέου ειδικά για μοντέρνα κτήρια, με συγκεκριμένα κίνητρα για ιδιοκτήτες και επενδυτές.
- Χαρακτηρισμός κάποιων περιοχών, πέραν του ιστορικού κέντρου με τη συνεχή δόμηση, που αναπτύχθηκαν την περίοδο του Μοντερνισμού, με βάση τα μοντερνιστικά πολεοδομικά συστήματα και παρουσιάζουν ξεχωριστό πολεοδομικό και αρχιτεκτονικό ενδιαφέρον, ως Περιοχές Ειδικού Χαρακτήρα.
- Καταγραφή και Ψηφιακή Μουσειοποίηση της μοντέρνας κληρονομιάς (με εφαρμογές επαυξημένης πραγματικότητας, QR codes κ.ά.).
- Συνεργασία με ακαδημαϊκά ιδρύματα για την τεκμηρίωση, την έρευνα και την εκπαίδευση. Καθοριστικός θα είναι ο αναβαθμισμένος ρόλος του Παττιχείου Δημοτικού Μουσείου Ιστορικού Αρχείου και Κέντρου Μελετών Λεμεσού στην επιστημονική προσέγγιση των θεμάτων.

Υιοθέτηση NEB ως νέα αστική συνθήκη

Πρώθηση αρχιτεκτονικών διαγωνισμών σε κτίρια πολιτισμού όπως η Στέγη Πολιτισμού που θα προκηρυχθεί σύντομα αλλά και σε οικιστικές αναπτύξεις που προτίθεται να αναπτύξει ο Δήμος για την προσιτή κατοικία και κοινωνική στέγη

Ο σύγχρονος μοντερνισμός ως αστική στρατηγική

Ο μοντερνισμός σήμερα δεν είναι απλώς ένα στυλ. Είναι μια σύγχρονη αστική στρατηγική που στηρίζεται σε διαχρονικές αρχές, τις οποίες οφείλουμε να επανερμηνεύσουμε: Δεν χρειαζόμαστε αντιγραφή του παρελθόντος. Χρειαζόμαστε επανερμηνεία. Έναν νέο μοντερνισμό που:

- Σέβεται το περιβάλλον

- Ενσωματώνει την τεχνολογία χωρίς να ακυρώνει τον άνθρωπο
- Υπερασπίζεται τη συλλογική μνήμη
- Προτάσσει τη δικαιοσύνη στον χώρο και την ισότιμη πρόσβαση για όλους

Κλείνοντας:

Η Λεμεσός δεν είναι μόνο μια πόλη ανάπτυξης. Είναι μια πόλη με μνήμη, ταυτότητα και προοπτική. Ο μοντερνισμός δεν ανήκει στο παρελθόν. Είναι το εργαλείο μας για το μέλλον. Είναι ο οδηγός μας για το πώς χτίζεται μια ανθρώπινη, δίκαιη, βιώσιμη πόλη. Όχι μόνο με τσιμέντο και σίδηρο, αλλά με ιδέες, με αρχές και με ευθύνη.

Είναι καθήκον μας να δημιουργήσουμε μια νέα «Βίβλο Αστικής Αισθητικής» για τη Λεμεσό. Να είμαστε ανοιχτοί σε καινούργιες ιδέες, αλλά με τις αξίες του μοντερνισμού ως θεμέλιο.

Αυτός είναι ο πραγματικός μας πλούτος. Αυτά είναι τα αληθινά προικιά της πόλης μας.

Σας ευχαριστώ.

Ευχαριστίες:

Παττίχειο Ιστορικό Αρχείο και Κέντρο Μελετών και ιδιαίτερα στο Μίμη Σοφοκλέους

Φειδίας Παυλίδης- Αρχιτέκτονας

Αλεξης Παπαδόπουλος- Αρχιτέκτονας

ΤΕΠΑΚ

Δήμος Λεμεσού

Europeana Think Culture

Digital Heritage Research Lab

Psi Foundation για την διοργάνωση και φιλοξενία της σημερινής εκδήλωσης.